

שיעורי צבא הלוי

פרשת שמיני תשפ"ב

חלופת מכתבים עם מרן הגר"ח קנייבסקי זצוקללה"ה

בחידוש הגר"ח דאיכא דינא דאיסור להכניס חולין בעזרת נשים

(מסכת פסחים דף כ"ו ע"א)

א) מכתב הא' למרן הגר"ח בקו' מהיכ"ת דשמן היה קודש. ב) תשו' מרן זצוק"ל שיש איסור חולין בעזרת נשים. ג) מכתב ב' בזה. ד) תשו' מרן זצוק"ל. ה) מכתב ג' היכן מצינו עבודה בעז"נ. ו) תשו' מרן זצוק"ל. ז) מכתב ד' בענין ג' המכתבים. ח) תשו' מרן זצוק"ל. ט) הערה בזה. י) עוד הערה בזה.

א. כתבתי למרן הגר"ח זצוק"ל
בס"ד כ"ד תשרי תשס"ט

ג. וכתבתי למרן הגר"ח זצוק"ל
בס"ד כ"ט תשרי תשס"ט

לכבוד רבינו הגר"ח שליט"א

לכבוד רבינו הגר"ח שליט"א

כתבתי למעכתר"ה שבתו' פסחים וכו', והשיב ע"ז רבינו שליט"א וכו', והכוונה וכו'.

בתוספות בפסחים (דף כ"ו ע"א, ד"ה מעילה) כתבו "תימה דבפרק החליל (סוכה דף נ"ג ע"א), תניא אשה בוררת חטים לאור של בית השואבה, והשמן והפתילה היו של קודש, כדתנן התם".

ואכתי צריך ביאור לשון התוספות [בפסחים], 'כדתנן התם', דאף שתנן שהפתילות היו של קדש, אבל לענין השמן לא תנן, אלא שהוא מסברא, דאם לא כן הוי חולין בעזרה.

צריך עיון דאמנם מבואר שם שהפתילות היו מבגדי כהנים, אבל אין מבואר שם שהשמן היה של קודש.

אבל צריך ביאור היכן מצינו שבעזרת נשים יש איסור חולין בעזרה.

צבי אליהו הלוי שטינברג

ובתוספתא חולין (פ"ב ה"ד), "השוחט בעזרת נשים בהמה חיה ועופות טהורים, מותרין באכילה, ואין צריך לומר בהנאה", ובמנחת בכורים [כתב] "בעזרת נשים. עדיין לא הוי חולין בעזרה".

וביאור הקושיא דהנה במסכת סוכה (דף נ"א ע"א), איתא "מבלאי מכנסי כהנים, ומהמייניהן, מהן היו מפקיעין, ובהן היו מדליקין, ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה", ועוד איתא שם (דף נ"ג ע"א), "תנא אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה", וכתבו התוספות (ד"ה אשה), "בירושלמי פריך היאך בוררת, האיכא מעילה, דשמן ופתילה היו של הקדש".

ואולי בעזרת נשים יש איסור לשחוט, ורק שלא אסרוהו בהנאה אם שחט, וכעין מה שמצינו ברמב"ם (פ"ב משחיטה ה"ב), שאם שחט בעזרה נאסר בהנאה, אבל במכניס בלא שחיטה אסור, אבל אין נאסר.

וקשה דבמשנה נזכר רק שהפתילות היו של קודש, ולא נזכר שהשמן היה של קדש, ובתוספות כתבו שגם השמן היה של קודש, ומהיכתי תיתי להו.

וכע"ז נימא לענין עזרת נשים שיש איסור הכנסה, אבל אין נאסר בהנאה.

וביותר קשה שבתוספות בפסחים (דף כ"ו ע"א, בד"ה מעילה), כתבו "תימה דבפרק החליל (סוכה דף נ"ג ע"א), תניא אשה בוררת חטים לאור של בית השואבה, והשמן והפתילה היו של קודש, כדתנן התם".

ובתוספות ביצה (דף כ' ע"ב, ד"ה והביא), "והביא כל צאן קדר בעזרה. ותימה הא אין מביאין חולין בעזרה, ויש לומר לאו דוקא בעזרה אלא בהר הבית", ומפורש שבהר הבית מותר, והרי עזרת נשים היא כהר הבית.

וצריך עיון במה שכתבו 'כדתנן התם', דאמנם מבואר במשנה שהפתילות היו מבגדי כהנים, אבל אין מבואר שהשמן היה של קודש.

ואולי מכל מקום אסרו בעזרת נשים טפי מהר הבית, וכמו שטבול יום אסור בעזרת נשים ולא בהר הבית.

וביותר קשה שבתוספות בפסחים (דף כ"ו ע"א, בד"ה מעילה), כתבו "תימה דבפרק החליל (סוכה דף נ"ג ע"א), תניא אשה בוררת חטים לאור של בית השואבה, והשמן והפתילה היו של קודש, כדתנן התם".

אבל היכן מצינו שאסרו כן.

ב. והשיב ע"ז מרן הגר"ח זצוק"ל.

ועוד שלתוספות במסכת מנחות (דף פ' ע"ב, ד"ה וכו'), ולתוספות במסכת בבא בתרא (דף פ"א ע"ב, ד"ה ודילמא), כתבו שאיסור חולין בעזרה, הוא דוקא כשעושה כעין עבודה, כמו ביכורים שעושה בהם תנופה.

"גם לעזרת נשים אין להכניס חולין לעזרה".

ואיזה עבודה יש בהדלקת נרות של שמחת בית השואבה, (ולא דמי להדלקת מנורה).

והכוונה בזה דכיון דאף לעזרת נשים אין להכניס חולין לעזרה, ממילא יש הכרח שהשמן היה של קדש, דאם לא כן יש בשמן איסור חולין בעזרה.

ואמנם התוספות במנחות (שם), הביאו מרש"י שאסור בכל הכנסה לעזרה, ואולי התוספות כאן סברי כן, וכמו שמשמע בדבריהם בביצה (דף כ' ע"ב, הו' לעיל).

צבי אליהו הלוי שטינברג

ד. והשיב כבוד מרן הגר"ח זצוק"ל

"הדלקת בית השואבה ג"כ כעין עבודה, שהרי הצריכו כהנים להדליקם, ופרחי היינו בני עבודה, כמ"ש בתמיד כ"ז א'".

ה. וחזרתי וכתבתי למרן הגר"ח זצוק"ל

בס"ד ד' חשון תשס"ט

לכבוד רבינו הגר"ח שליט"א

כתבתי למעכתר"ה שבתו' פסחים וכו', והשיב ע"ז רבינו שליט"א וכו' והכוונה בזה וכו', וחזרתי ושאלתי וכו', והשיב ע"ז רבינו שליט"א וכו'.

והנני שואל האם מצינו עבודה בעזרת נשים, שמהאי טעמא יש לאסור חולין בעזרה כעין עבודה בעזרת נשים.

צבי אליהו הלוי שטינברג

ו. והשיב כבוד מרן הגר"ח זצוק"ל

"קריאת כה"ג ביוה"כ ה' בעזרת נשים, כמ"ש בסוטה מ"א, וקורא בבג"כ כמ"ש ביומא ס"ח ב', ואמר בגמ' שם דקריאה צורך עבודה היא, מיהו על עבודה ממש, איני זוכר כעת".

ז. וחזרתי וכתבתי למרן הגר"ח זצוק"ל.

בס"ד ט' חשון תשס"ט

לכבוד רבינו הגר"ח שליט"א

הנה מעכתר"ה פירש (במכתב) את התוספות בפסחים (כ"ו ע"א), שהשמן של הדלקת שמחת בית השואבה היה של קודש, דאל"כ יש בזה משום חולין בעזרה, ואף בעזרת נשים אסור להכניס חולין.

והוסיף במכתב שני "הדלקת בית השואבה, ג"כ כעין עבודה, שהרי הצריכו כהנים להדליקם, ופרחי היינו בני עבודה, כמ"ש בתמיד כ"ז א'".

והוסיף במכתב שלישי "קריאת כה"ג ביוה"כ, ה' בעזרת נשים, כמ"ש בסוטה מ"א, וקורא בבג"כ כמ"ש ביומא ס"ח ב', ואמר בגמ' שם דקריאה צורך עבודה היא".

א) ואולי יש להוסיף עוד דהתוספות בשבת (דף כ"א ע"א, ד"ה שמחת), כתבו "שמחת בית השואבה שאני. תימה היכי שרי להדליק, והא לאו צורך קרבן הוא, ואמר בפ"ב דקידושין (נ"ד ע"א), 'בגדי כהונה שבלו מועלין בהן, ודוחק לומר לב"ד מתנה עליהן, דמה צורך יש להן להתנות בשביל זה, ונראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין, דכתיב 'ושאבתם מים בששון' (ישעיה י"ב ג'), צורך קרבן חשוב ליה" עכ"ל.

והנה כתבו התוספות ששמחת בית השואבה היה צורך קרבן, [ואך שלא כתבו צורך עבודה, אלא צורך קרבן].

ב) והנה מה שהקשו התוספות [בשבת], היכי שרי להדליק, אף שהקשו כן על הפתילות, שהיו עושין מבגדי כהונה, [מ"מ לא הקשו על השמן].

אבל להתוספות בפסחים הכי נמי דקשיא, איך מדליקין בשמן של קודש, וע"ז לא יועיל התירוץ לב"ד מתנה, דאם מה שהיה שמן קודש, כדי שלא יהא חולין בעזרה, הרי אם היה לב"ד מתנה, נמצא שהוא חולין, ושוב יש כאן חולין בעזרה.

אלא שהתוספות בשבת לא הזכירו שמן, ואפשר דפליגי על התוספות בפסחים, וס"ל שאין בזה איסור חולין בעזרה, וא"כ אין הכרח שהיה של קודש.

וביותר אפשר דכל מה ששייך בזה חולין בעזרה, הוא מפני שהיה צורך קרבן, ועל כן חשיב כעין עבודה, וד"ז חידשו התוספות בתירוץ, דהוי צורך קרבן, אבל בקושיא סברו שאין כאן צורך קרבן, ואם כן לא חשיב כעין הקרבה, ואין בזה משום חולין בעזרה, אבל למסקנא דהוי צורך קרבן, שוב אפשר שגם לתוספות בשבת יש בזה משום חולין בעזרה, וצריך שהשמן יהא של קודש.

ג) ובמש"כ רבינו שליט"א, "הדלקת בית השואבה ג"כ כעין עבודה, שהרי הצריכו כהנים להדליקם, ופרחי היינו בני עבודה, כמ"ש בתמיד כ"ז א'".

העירו ע"ז שבמשנה לא מצינו להדיא שהכהנים הדליקו, ורק שהכהנים מילאו שמן, ואולי גם זה חשיב כעין עבודה, כמו הטבת נרות, או שמשמע שגם ההדלקה נעשתה ע"י הכהנים.

צבי אליהו הלוי שטינברג

ח. והשיב כבוד מרן הגר"ח זצוק"ל

"ב. יפה כתב. ג. למה עלו אם לא הדליקו, יעלה מי שרוצה".

ט. עד כאן המכתבים.

והנה שוב העירוני, שבפני יהושע בפסחים (שם בתוספות), עמד על זה, שבסוכה לא נזכר שהיה השמן של קדש, ובאמת שבתוספות במסכת שבת (שם), לא הזכירו אלא פתילות של קדש, וגם כתב שאפילו אם היה השמן קדש, יש לומר על זה לב"ד מתנה.

והנה עכ"פ דברי התוספות בפסחים (שם), שכתבו שגם השמן של קדש, אכתי צריך ביאור.

י. עוד העירוני הרב מרדכי מינצר שליט"א, שבמה שהבאנו לעיל מביצה (דף כ' ע"ב), דאיתא "והביא כל צאן קדר שבירושלים, והעמידן בעזרה", וכתבו התוספות (ד"ה והביא), "ותימה הא אין מביאין חולין בעזרה, ויש לומר דלאו זוקא בעזרה, אלא בהר הבית".

והעירוני שבתוספות רבינו פרץ כתבו דהיינו בעזרת נשים, ובר"פ נראה שבעזרת נשים אין איסור חולין בעזרה, ואילו בתוספות שכתב בהר הבית, ולא כתב בעזרת נשים, משמע שבעזרת נשים יש איסור חולין בעזרה.

אולם יש לומר בדברי התוספות, שהרי בתוספות בב"ב (פ"א ע"ב, הו' לעיל), כתבו שחולין בעזרה הוא רק כעין הקרבה, והנה בדברי התוספות ביצה נראה שבכל אופן יש איסור חולין בעזרה, אבל אפשר שאף אם יש חולין בעזרה בעזרת נשים, אבל בזה רק כעין הקרבה.

שיעורי צבא הלוי

פרשת שמיני תשפ"ב

בדינת דאיסור בשר ועור ושער אדם (מסכת כתובות דף ס' ע"א)

"אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה, את הגמל, כי מעלה גרה הוא" (ויקרא פקד י"א פסוק ד').

א. איתא במסכת כתובות (דף ס' ע"א), "יכול יהא חלב מהלכי שתיים טמא וכו', תלמוד לומר 'את הגמל כי מעלה גרה הוא', הוא טמא, ואין חלב מהלכי שתיים טמא אלא טהור", ומבואר דלמדו מקרא להתיר חלב אדם.

ובתוספות (סס, ד"ה יטל), הביאו מהתורת כהנים בפרשתינו, שלמדו להתיר בשר אדם, וכתבו התוספות דילפינו הכל מהך קרא.

ובדין בשר אדם מצאנו ג' שיטות בראשונים.

(א) שיטת הרמב"ם (פ"ב מהלכות מלאכה ה"ג), שבשר אדם איסור עשה הוא, וזה לשונו "האדם אף על פי שנאמר בו 'ויהי האדם לנפש חיה' (ונלשית ז' ז'), אינו בכלל מיני חיה בעלת פרסה, ולפיכך אינו בלא תעשה, והאוכל מבשר האדם או מחלבו בין מן החי בין מן המת אינו לוקה, אבל אסור הוא בעשה, שהרי מנה הכתוב שבעת מיני חיה, ואמר בהן 'את החיה אשר תאכלו' (ויקרא י"א ב'), הא כל שהוא חוץ מהן לא תאכלו, ולא הבא מכלל עשה עשה".

ועיין עוד ברמב"ם לקמן (סס פ"ג ה"ט), שכתב כדלעיל, שבשר האדם הוא באיסור עשה. ופירשו הראשונים שהמיעוט דבתורת כהנים הוא מלאו, אבל משמע שאיסור יש בו.

(ב) שיטת הרמב"ן (וע"ה"ט כ"ח, פסוק ג'), והראב"ד (על הגמ"ס), שאין בו שום איסור, ודינו כמו חלב אדם.

וכן משמע מדברי התוספות דלעיל, שהרי אמרו שחלב ובשר למדו מפסוק א', וכי היכי דחלב מותר בשר מותר.

(ג) שיטת השיטה מקובצת בשם הרא"ה (נכחיות סס), שיש בבשר אדם לאו, כמו בהמה טמאה.

וברמ"א (נ"ט ע"ט), הביא דברי הרמב"ם שאסור, ובט"ד (סס), הקשה למה לא הביא גם דעת כמה ראשונים שאין בו איסור תורה.

ובספר בן איש חי (נפש חיה, אות ה'), כתב "צריך לזהר שלא לקלף או לחתוך עור האדם בשיניו, פן ישאר קצת בין שיניו, או בפיו, וגם יש לחוש שיחתוך קצת מן הבשר".

ובספר כף החיים (יו"ד סי' ע"ט ס"ק י"א), כתב על זה "ואין זה אלא חומרא בעלמא, דהא הרשב"א מדמה עורו לשעורו, ושעורו אינו אסור, אלא לאחר מיתה, כמו"ש לקמן רס"י סמ"א לא מחיים, ואם כן כיון שהוא מותר מחיים, למה נחוש שמא ישאר קצת, וגם מה שכתב דיש לחוש שיחתוך קצת מן הבשר, הוא חומרא יתירתא, דכיון דיש מתירין לגמרי בבשר מן החי, כמו"ש לעיל אות ט', למה נחוש לשמא יחתוך ולשמא ישאר בפיו ולמשהו, ומכל מקום נכון לזהר, וגם יש לחוש שיתרגל בכך, ויחתוך גם בשבת, ולא אדעתיה", [ונפקא מינה גם לעור השפתיים אם מותר לבלוע].

ומבואר בדבריו שאף להסוברים שבשר אדם אסור, אבל עור אדם אינו אסור.

אולם הרמב"ם (פ"ב ממלאכה ה"א), כתב "ואלו שעורותיהן כבשרן, עור האדם", ומשמע דקאי גם על האיסור.

ועיין עוד בשו"ת הרשב"ש בן הרשב"ץ (סי' תתי"ח), על מה שהיו נשים שאחר הברית מילה, היו אוכלות את הערלה, לסגולה, ומסיק שם לאסור, ולכאורה מבואר גם כן שעור אסור.

ובפירוש אור גדול על המשניות (יומא ריש פ"ח), כתב שבאיסור עשה אין איסור חצי שיעור, ועיין שם שהביא מהתוספות שינים דמה שמתיר למלך וכלה לרחוץ פניהם ביום הכיפורים, הוא משום שרק רחיצת כל גופו אסור מן התורה, ומקצת גופו דרבנן, והתירו למלך וכלה, וכן הוא בקריית ספר (הל' צמיח ע"א), וכן ביראים (סי' מ"ט).

והקשה שם באור גדול על המשניות, דהא לרבי יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה, אם כן יאסר מקצת גופו מן התורה, ותיירץ שאפשר דאין חצי שיעור באיסור עשה.

ויש להקשות על זה שבתוספות בשבת (דף ל"א ע"ג), כתבו להדיא שתרומה טמאה, בשיעור שלם, עובר באיסור עשה, וחצי שיעור אסור מן התורה, ומבואר להדיא שגם באיסור עשה, יש דין חצי שיעור מן התורה, [ועיין באמרי בינה (הל' שמיטה סי' י"ח)].

ועיין בחידושי הגרע"ק"א לחולין (דף ה"ז ע"א), שנקט גם כן כדברי האור גדול, דהרי דעת הרמב"ם דחלב של טמאה אין לוקין עליו, והקשה הגרע"ק"א "וממילא הכי נמי בצירין ורוטבן, דמדמי להדיא בריש בבורות, וכך כתב להדיא הפרי מגדים בפתחה להלכות מליחה, א"כ יקשה מסוגיא דף ק"ב, נימא דיו עד דאיכא כזית, והא ממילא ליכא מלקות".

וביאור קושיותיו דהא בחולין (ק"ט ע"א), איתא 'והא דתניא הטמאים לאסור צירין ורוטבן וקיפה שלהן, למה לי ליגמר מהני, צריכי, דאי לא כתב רחמנא, הוה אמינא

דיו לבא מן הדין להיות כנידון, מה התם עד דאיכא כזית, אף הכא נמי עד דאיכא כזית, וקשה דכיון שאין מלקות, אם כן מאי נפקא מינה בין כזית, לפחות מכזית.

ולכך כתב הגרע"ק"א לדעת הרמב"ם דצריך לומר שאין איסור חצי שיעור, על איסורי עשה, וכתב הגרע"ק"א דאף שבתוספות במסכת שבת דלעיל, מבואר שיש באיסור עשה, איסור חצי שיעור, מכל מקום בדעת הרמב"ם יש לומר דסבירא ליה שבאיסור עשה, אין איסור חצי שיעור.

ועל פי הגרע"ק"א ואור גדול, כיון שבשר אדם הוא רק בעשה, אין בו איסור חצי שיעור, ולדעת התוספות בשבת, שגם באיסור עשה יש חצי שיעור, אם כן יש לאסור, אך דעת התוספות כאן שאין כלל איסור בבשר אדם.

ובפסחים (דף כ"ז ע"א), איתא "האוכל חלב חי פטור, משום שלא כדרך", וכן הוא ברמב"ם (פ"ד ממלאכה ה"א).

ועיין בתוספות (פסחים סס, ד"ה פ"ט), שהקשו מצפור טהורה בחייה, חייב בכל שהוא, ותיירצו דשאני עוף דרכיך, וחזי לאומצא, וחשיב דרך אכילה, ואם כן יש מקום לומר כן גם בעור אדם.

ועיין בבית הלוי (ח"ג סי' נ"א אות ד'), שהקשה בהא דאיתא במנחות (ל"ט ע"ג), 'הבבלים אוכלים אותו חל', והקשה דהוי שלא כדרך אכילה, ותיירץ דהמצוה היא שיתאכל.

ועיין באבי עזרי (תנינא מעיקר פ"י ה"א), שהקשה גם מפסחים (דף ע"א ע"א), דשעירי הרגלים נאכלים חי, וליכא שמחה בחי.

וע"ש באבי עזרי שהקשה ממסכת שבת (ק"ח ע"א), ומהרמב"ם (פ"ז שנה ה"ז), שבשר חי מותר לטלטלו בשבת, כיון דחזי לאדם, ועיין בשו"ע (סי' ש"ח סל"א), ובביאור הגר"א כתב דכל בשר ראוי לאומצא.

ועל כן כתב האבי עזרי דרק חלב חי אינו כדרך, אבל בשר חי חשיב כדרך, ומיהו בתוספות נראה שכל בשר חי אינו חייב עליו, ועיין שם שלענין איסור בעינן עומד לכך.

ועל כל פנים לפי זה יתכן שעור אדם לא חשיב כדרך אכילה, לאסרו מן התורה, אלא שכל זה לענין איסור דאורייתא, אבל איסור דרבנן איכא.

ג. והרמב"ן (ע"ה"ט פ' שמיני י"א ג') הוכיח שאין איסור בבשר אדם, ממה שחלב אדם מותר, ואין בו משום יוצא.

ובגמרא בכתובות (סס), איכא לפותא, ואם כן יש לומר שהוא גזירת הכתוב להתיר, ובבבורות (דף ו' ע"ג), דנו גם על חלב בהמה טהורה מנלן דמותר, והרי יוצא מאבר מן החי,

והרמב"ם כתב (פ"ב ממלאכה ה"א ו"ה), "כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתו, הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה, כגון חלב בהמה וחייה הטמאים, וביצי עוף ודג הטמאים, שנאמר 'את בת היענה' זו ביצתה, והוא הדין לכל האסור כיענה, ולכל הדברים הדומין לביצה, חלב האדם מותר באכילה, אף על פי שבשר האדם אסור באכילה, כבר ביארנו שהוא בעשה".

ומבואר ברמב"ם דאף שבשר אדם אסור, אין חלב אדם אסור משום יוצא, משום שיוצא מאיסור עשה, אינו אסור.

ובבבורות (ו' ע"ט), איתא "וחלב בהמה טהורה מנלן דשרי, אילימא מדאמר רחמנא בשר בחלב, הא לחודיה שרי", וכו'.

ובנועד ביהודה (תנינא סי' ל"ח), הקשה דאי קא סלקא דעתך לאסור חלב, משום אבר מן החי, אם כן אין ראייה מהא דאסור בשר בחלב, דיש לומר דאיירי בחלב של בן פקועה, שאין בו משום אבר מן החי, ובהו חידשה תורה שאסור משום בשר בחלב. ועיין בחידושי הגרע"ק"א (על ש"ע סי' פ"ח), שהוכיח מכח פקועה זו, דחלב של בן פקועה אין בו אסור בשר בחלב, דהוי כמו חלב שחוטא, ע"ש.

ועיין בנועד ביהודה שכתב שאי אפשר לומר כן, שהרי המיעוט בשחוטא, הוא מי שאין ראוי להיות אם, אך בן פקועה הרי ראוי להיות אם.

והנה בפרשת דרכים (ויק' א', ד"ה ואלו), כתב שאף שכן פקועה אין טעון שחיטה, אך מכל מקום אסור לאוכלו כל זמן שהוא חי, משום לא תאכלו על הדם, דלא גרע מבהמה שנשחטה ועדיין מפרכסת, שאסור לאוכלה עד שתצא נפשה, משום לא תאכלו על הדם (ויקרא י"ט כ"ח), כדאיתא בסנהדרין (דף ס"ג ע"א), והובאו דבריו בפתחי תשובה (סי' י"ט ס"ק ד'), וכ"כ הגאון הנו"ב בספרו צ"ח במסכת פסחים (דף כ"ד ע"א).

ולכאורה לפי זה חלב של בן פקועה, יאסר באיסור יוצא מן האסור, ומאי הקשה בנועד ביהודה, [וזה תליא אם איסור לאכול מפרכסת הוא מן התורה, דשיטת רמב"ם (פ"א משמיטה ה"ט), שהוא איסור תורה, ורק שאין לוקים, משום לאו שבכללות, ושיטת רש"י (וחולין דף קכ"א ע"ב, ד"ה וממחון), שאינו מן התורה].

אולם לכאורה יש לומר שברמב"ם מדויק שלא רק שבאיסור עשה אין יוצא, אלא בכל דבר שאין בו מלקות אין איסור יוצא, שהרי הרמב"ם כתב "כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין, שלוקחין על אכילתן, הרי אותו המאכל, אסור באכילה מן התורה".

ולפי זה לא קשיא שהרי באיסור לא תאכלו על הדם, אין מלקות, כיון שהוא לאו שבכללות, וכדאיתא בסנהדרין (ס"ג ע"ג).

ועוד יש לומר דלא תאכלו על הדם אינו איסור חפצא, והרי מהך קרא דלא תאכלו על הדם, שלמדו ממנו איסור לאכול מפרכסת קודם שחצא נפשה, ילפינן גם אזהרה לסנהדרין שהרגו את הנפש, שאין טועמין כלום כל אותו היום, וכן אזהרה לבן סורר ומורה ע"ש, והרי כל אזהרות אלו הם איסור גברא, והכי נמי מפרכסת, ולכך לא שייך בזה איסור יוצא מן האסור, שהרי הדבר עצמו אינו אסור, וכש"ל.

ג. ויש שהקשו למה לי לאו דלא ישתה בניזר, תיפוק ליה משום יוצא מן האסור, כבכורות (ו' ע"ג), וכבוד מרן הגר"ח קנייבסקי זצוקללה"ה תירץ, דעל יוצא אין לאו אלא איסור עשה.

וכונת מרן הגר"ח קנייבסקי זצוקללה"ה, לדברי הרמב"ם (נפ"ג מהל' מאכ"א ה"ו), שעל חלב טמאה וביצי טמאה, אין מלקות אלא רק איסור.

אולם בתוספות בחולין (ס"ד ע"ג, ד"ה ט"א), מוכח שיש מלקות, דכתבו "ואם תאמר לאכילה ולמלקות, למה לי ריקמא, הא קיימא לן כל היוצא מן הטמא טמא, כדתיניא בפ"ק דבכורות", ומבואר להדיא שהוא גם למלקות.

ולהמבואר דוקא בדבר שגופו אסור, אמרינן יוצא מן האסור אסור, אבל ענבים לניזר אין גופן אסור.

ויש לומר דתליא במחלוקת האחרונים בגדר איסור נזירות, דעיין באבני מילואים (נמקו"י ס' כ"ג), שדעת מהר"י בן לב שהוא איסור חפצא, ודעת מהר"י באסן שהוא איסור חפצא אלא שגופו הוא החפצא בזה, ודעת מהר"ט (נח"א תש"י נ"ג) שמקבל עליו תואר נזיר, וממילא אסרתו תורה בג' איסורים.

והשתא להסוביר שאינו איסור חפצא אתי שפיר, דלא שייך בזה איסור יוצא מן האסור.

ובעיקר הקושיא יש לומר עוד, דנפקא מינה לין שנסחט מהענבים קודם שנדר נזירות, ונמצא שייך זה אינו יוצא מן האסור, אלא יוצא מן ההיתר, וכמו תרנגולת כשרה שהטילה ביצה, ושוב נטרפה, שהביצה שהטילה קודם לכן מותרת.

ד. ויש להקשות למה לי קרא להתיך חלב אדם, שהרי תינוק יונק, ואם היה אסור, היה בזה איסור לא תאכילום, ומצוי בתורה ששרה הניקה את יצחק, וכן בפרשת ויחי (נח"א מ"ט כ"א), "ברכות שדים ורחם".

אלא שכל זה לפני מתן תורה, ואף שאברהם אבינו קיים כל התורה, כמבואר ביומא (י"ח ע"ג), אבל מכל מקום אפשר שיצחק בקטנותו לא קיים, ואם כן אין בזה משום לא תאכילום.

ויש לומר עוד, שאין להוכיח ממה שתינוק יונק, משום שסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, וכמו שמוכח בראשונים (נח"א ט"ז), דקא סלקא דעתך שיונק שקיף הוא מן התורה, ומה שמוכח לקטן לינוק משום פיקוח נפש.

גם יש לומר דהנה עיין באמרי בינה (ויני שנת ס"ח), שהאריך בזה אם יש איסור מן התורה, ליתן לקטן איסור עשה, ועיין בר"ן (וינא י"ח פ"ח ח'), שהקשה דאי איסור רחיצה וסיכה מדאורייתא, איך מותר לגדולים לרחוץ קטנים, והא כתיב לא תאכילום, לא תאכילום, ע"ש.

ובהגהות ר' שמואל מרובעוויץ כתב לתרץ, דאיסור סיכה אינו לאו, אלא איסור עשה, ויש לומר דמן התורה אין איסור לא תאכילום, אלא על לאו, ולא על איסור עשה, ורק מדרבנן אסור, ויש לומר דלא גזרו בזה.

[ועיין באמרי בינה (ס"ז)], שהקשה למה לי לקרא לא עשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך, דילפינן דאסור לאב, שבנו יעשה מלאכה ברצונו, ותיפוק ליה קרא דלא תאכילום.

והיה אפשר לומר דנפקא מינה לאיסור עשה, וכגון שביתת בהמתו, ועיין בתוספות בשבת (ק"ה ע"ג), וגם בזה מוזכר האב על הבן.

ועיין במגן אברהם (ס"י ס"ט ס"ח א'), שמוותר ליתן לקטן קודם קידוש, כיון שקידוש הוא עשה, ועיין בבאבות יעקב (ס"ז ע"ג ס"ט), שביאר דברי המג"א, שעל עשה אין לא תאכילום, ועיין עוד במחצית השקל.

והנה להרמב"ם (נפ"ג ממאכ"א ה"ז), חלב היוצא מטמאה אין בו אלא איסור עשה, ואם כן להסוברים שעל איסור עשה אין לא תאכילום, אין ראייה ממה שהיו מניקים קטנים.

ה. והאחרונים דנו אם בעל חי מפליט איסור, ובשר"ת חתם סופר (ו"ד ס' ז"ד), כתב "מעשה שתרנגולת פרחת לתוך קלחת חמאה רותחת על האש, ומתה בתוכה, והורה גאון ו' ומהולל מאוד, שאסור החמאה אפילו לגוים, ושפכוהו בחצות, ולבסוף הזכירוהו בדבר עוף בחלב מותר בהנאה, ולמה אי אפשר למכור לגוי, ובתוך כדי דיבור השיב הגאון זצ"ל, דאין הכי נמי דבהנאה מותרת, אלא מכל מקום אסור למכרה לגוי, משום בליעת אבר מן החי דאסור לבן נח".

[וכתב ע"ז החת"ס הדיה נראה לעין דתחלת ההוראה לא היה מטעם אבר מן החי, וכשגגה יצאה מלפני שליט, אך לא יאונה לצדיק כל און, הזמין לו השי"ת תירוץ לשתוביה מביטופא].

ועכ"פ כתב החת"ס דמוכח מדברי הגאון, שיש פליטה מבעלי חיים, ולכך יש לאסור משום פליטה של אבר מן החי, ומהאי טעמא אסור לבן נח.

וכתב שתלמידו הרבני ר' ברוך, הביא ראייה ברורה לזה, מדברי המן הרשע, ברא"ש בסוגיא דעכברא בשיכרא.

וכונתו דהנה בעבודה זרה (ק"ה ס"ח) דנו בגמרא בעכבר שנפל לשיכרא אם אוסר את השכר, או דעכברא בשיכרא נותן טעם לפגם, ולכך אין אוסר.

וכתב הרא"ש "תימה הוא שיכרא וחלא דלקמן צונן נאסרו בנפילת עכבר, וכי אם נפל זבוב בין צונן אוסר, והלא העיד הרשע (מגילה י"ג ע"ג), שכך נהגו זורקי ושותהו, ויש לומר ששהה בו זמן מרובה, והוה ליה כבוש, ונפלט טעמו בשכר ובחומץ".

והיינו שהרא"ש הוכיח שבצונן אינו מפליט ממה שאמר המן לאחשוורש שאם יגע בכוס יין של ישראל לא ישתוהו, ואם נפל זבוב זורקים הזבוב ושותין היין, ומוכח שאין אוסר משום דהוי צונן.

וכונת החתם סופר דאם איתא דחי אינו מפליט, אין זו ראייה, דאפשר שהזבוב היה חי, ולכך אינו מפליט, אבל אילו היה מת היה מפליט אף שהוא צונן, ומה מוכח דחי גם כן מפליט, ולכך הוכיח הרא"ש שצונן אינו מפליט, והובאו דברי החת"ס בפתחי תשובה (ו"ד ס' ק"ד ס"ק ג').

[ובפתחי תשובה ציין לדברי הפרי מגדים (ס"י ז"ח נפ"ד ס"ק א'), שכתב "שמעתי אומרים שהיה שאלה באיזה קהילה שהתיכו יורה גדולה של חמאה, ופרח לתוכה עוף ומת שם, והיה מוכרח בין הלומדים, באשר לא היה ס' נגד העוף, ואני לא האמין אם היה זה שאלה, כי לדעתי פשוט יותר מביעתא בכותחא, שהחמאה אסורה באכילה ומותרת בהנאה, כדין עוף בחלב הנוכח בס' פ"ז".

וע"ש בפמ"ג דאפשר דאפילו בהמה כי האי גוונא מותר בהנאה, משום שחמאה אינו בישול אלא טיגון, ואינו אסור מן התורה, וממילא מותר בהנאה, ולא חילק הפמ"ג שאסור למכרו לגוי.

וע"ש בפ"ת שכתב שבספר חקרי לב (ס"י פ'), כתב שאם נפל עכבר או דבר טמא חי, לא מניין מעת לעת לענין כבוש, רק משמת, וכל זמן שהוא חי, אפילו שהה כמה ימים, אינו אוסר.

גם עיין בשו"ת עמודי אור (ס"י נ"ז), אודות כלי מלא כרוב חמוץ, שנמצא בו תרנגול מת, ואין ידוע מתי נפל, ויכול להיות שעברו עליו כ"ד שעות, וכתב שם שדבר ברור הוא, שכל זמן שהיה חי, אינו מבלע כלל, דאטו אם יכבוש בע"ה או אבר מאדם, בתבשיל צונן מעת לעת, או בציר כדי שיתחיל להרתח, יאסור, לא ניתן להאמר, וה"ה אם נפל לרותח, אם לא נבלל האבר מחיתו לא שייך בליעה.

וכתב שם שראה בספר אחד מגדולי הדור נ"ע, נשא ונתן אם יש בליעה מדבר בחיים, והוא פלא.

גם עיין בשו"ת מהר"ל דייסקין (פסקים ס"י י"ט), שהתיר דג שנפל לרוטב בשר, ולא היה ס' נגדו, לפי שהדג היה מפרכס ובודאי לא בלע מחין].

והקשו על החתם סופר דאטו אם אדם יגע בקדרה רותחת כלי ראשון, נימא שייאסור אותה, שהרי בשר אדם אסור באכילה, ואם חי מפליט, נימא שיצא טעם ואוסר הקדרה.

ובפשוטו יש לומר שהרי ניכר שאין במה שנגע שום שינוי, ובודאי לא נפלט, ורק נפקא מינה אם נגע ונכוה, וניכר שינוי באצבעו.

ולדעת הרמב"ם שבשר אדם אינו בלאו אלא בעשה, יש לומר על פי מה שכתב בנודע ביהודה (מג"ל מאור"ח ס"י ס"ו), דמה דקיימא לן טעם כעיקר אסור מן התורה, הרי ילפינן ממשרת או מגיעולי עכ"ס, וזה רק בלאו שיש בו מלקות, אבל בלאו שאין בו מלקות לא, וע"כ כתב דגבי חלב טמאה שאין בו מלקות ממילא אין בו טעם כעיקר מן התורה, והובאו דבריו בפתחי תשובה (ס"י ז"ח ס"ק א').

ולפי זה לא קשיא כל כך, דבשר אדם אין בו טעם כעיקר מן התורה.

וכן ראיית בקהילות יעקב (נמסכת חולין), שכתב לתרץ דברי החת"ס, אבל להסוברים שבבשר אדם יש בו לאו, אין זה תירוץ.

[ועיין בובח"ב (מ"ג ע"ג ע"ג), שיש טעם כעיקר, גם לענין מצות עשה, ע"ש לענין מצה, ולכאורה קשה על דברי הנוב"י דלעיל.

ושמעתי מכבוד מרן הגר"ל שליט"א, דבחיודושי מרן רי"ז הלוי (ה'ל' ממות פ"ח), כתב שאף למאן דאמר תגלחת אינה מעכבת, מכל מקום יש מצוה לגלח, ורק אחר כך לשתות יין, ונלמד מקרא ו'אחר כן ישתה הניזיר יין ע"ש, והנה בפסוק נאמר רק לענין יין, אבל יש לומר דקאי גם על כל דיני נזיר, וטעם כעיקר שנלמד ממשרת גם כן בכללם, ולפי זה מצוינו טעם כעיקר על מצות עשה].

ועיין באבני נזר (מסעי"ז ס' ע"ג), שדן לענין שער אדם אם כשר לכרוך בו פרשיות תפילין, שהרי בריש מסכת סופרים (פ"א ה"א), איתא "הלכה למשה מסיני שכותבין על עורות בהמה טהורה ועל עורות חיה טהורה, ותופרין וכוּרְכֵן בשערין", וכן הוא בשו"ע (סוף ס' ל"ג).

ואין לומר דהלכה למשה מסיני דוקא בהמה וחיה, שהרי גם עוף עורו כשר, אלמא בהמה וחיה לאו דוקא, חוץ מטמא.

וכתב האבני נזר דלהרמב"ם אסור כיון שאינו מן המותר בפך, ומכל מקום נסתפק האבני נזר להרמב"ן, וע"ש שמסיק לאסור, כיון שסופו להיות מת, ויהא אסור בהנאה, לא חשיב מן המותר בפך.

והנה הראשונים נחלקו אם מת גוי אסור בהנאה, ובתוספות במסכת בבא קמא (מ"ג ע"ג), מבואר שמוותר בהנאה, ובשו"ע (ו"ד ס' שמי"ט), כתב דמת אסור בהנאה, בין ישראל ובין גוי, (ומקומו נזכר, נ"ג ש"ס ה"שכ"א ס' שס"ה), ועל במשנה למלך (פ"ד מהל' א"ל ה"א), שהאריך בזה.

והשתא ספק האבני נזר לענין גוי תליא במחלוקת הראשונים האם מותר בהנאה, ונפקא מינה עוד למה שכתב רמ"א (סימן מקפ"ו ס"א), "שופר בהמה טמאה פסול, שאינו מן המותר בפך", ויש לזון אם אירע קור לאדם האם כשר לתקיעה.

שיעורי צבא הלוי

פרשת שמיני תשפ"ב

בדינא דחיוב להטהר ברגל

(מסכת ראש השנה דף ט"ז ע"ב)

(א) פלוגתת הרמב"ם ורבינו סעדיה גאון בחיוב בזמן הזה, והב"ל בזה. (ב) גבי חיוב נשים להטהר. (ג) גבי טומאת מי חטאת, ובהכנסתם למקדש. (ד) קו' בפר העלם דבר של ציבור, והיישוב בזה. (ה) קו' לשיטת רבינו סעדיה משילוח השעיר, והיישוב לזה. (ו) בד' הרמב"ם שאין בלאו זה מלקות. (ז) גבי תשה"מ ביוה"כ וברגל.

(ח) קו' גבי הריגת זקן ממרא, והיישוב לזה.

ועוד נפקא מינה שלהרמב"ם המצוה היא להטהר לגמרי, ולא שייך לחייב להטהר במקצת, אבל לראשונים שהוא משום קדושת היום, אפשר שאף אם אין יכול להטהר לגמרי, מכל מקום צריך להטהר כמה שיוכל.

ב. ובמסכת יבמות (דף כ"ט ע"ג), איתא "תני רבי חייה אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה, וכן היא לא אוננת ולא מטמאת לו".

וכתב רש"י "ולא מיטמאת. אינה צריכה להתעסק בו, ולא דוקא נקט ולא מיטמאת, דהא בנות אהרן לא הוזהרו על הטומאה, אלא אידי דנקט לא אוננת דאיצטריך ליה, נקט ולא מיטמאת, דבעי למתני תרתי בדידה ובדידיה, כך שמעתי, ולי נראה ולא מיטמאה, כגון ברגל, שישראלים מוזהרים על הטומאה, מוונבלתם לא תגעו' במס' ראש השנה", ומפירושו רש"י השני מבואר דהא דלא מיטמאה היינו ברגל, שישראל מוזהרים שלא ליטמא.

ומבואר ברש"י שגם נשים מוזהרות שלא ליטמא ברגל, וברמב"ם (פ"ג מהל' אכל), כתב שרק כהן מצווה להטמא לקרובים, אבל אשה אין עליה מצוה להטמא לקרובים, והראב"ד השיג מברייתא זו דלא מיטמאת לו.

וכתב הלחם משנה דהרמב"ם מפרש דברייתא דיבמות קאי לענין רגל, וכדברי רש"י.

ובערך לנר ביבמות (סג), כתב שהרי אשה אינה חייבת בחגיגה ובראייה, אלא שהרמב"ם (פ"א מהגיגה ה"א), כתב שאשה חייבת בשמחה, והראב"ד (סג), כתב לא בקרבן, אלא בשמחה, שתשמח עם בעלה שתעלה עמו, והוא ישמח אותה.

וע"ש בלחם משנה שגם הרמב"ם ס"ל, שאינה חייבת בפני עצמה, אלא שבעלה מביא קרבן ומשמחה על ידי כך, אך הראב"ד ס"ל שאינו מצווה ליתן לאכול משלמי שמחה אלא משמחה בדברים אחרים ע"ש.

וממילא להרמב"ם שהיא גם כן צריכה לאכול משלמי שמחה, אתי שפיר שיש לפרש 'אינה מטמאת', היינו שמוזהרת שלא ליטמא ברגל, משום שהיא צריכה לאכול משלמי שמחה, אך הראב"ד לשיטתו שאין צריך לאכול משלמי שמחה, על כן אי אפשר לפרש שאינה מטמאה ברגל, ואם כן צריך לומר שבעלמא חייבת ליטמאות לקרובים, ורק שעל הארוס דידה אינה צריכה להטמאות.

ועיין בשאגת אריה (פי' ס"ו), שכתב דהואיל והוא משום שלמי שמחה, הרי כל יום שבו אכל שלמי שמחה, יכול להטמא טומאת ערב, ויחזור ויטבול, ויטהר עד הערב, שיוכל לאכול גם למחר ע"ש.

ולפי זה נמצא שדין זה שאשה צריכה להטהר ברגל, תליא במחלוקת הרמב"ם והראב"ד, אם אשה חייבת בשלמי שמחה.

ובצל"ח בביצה (סג), כתב שאין כוונת הרמב"ם משום שלמי שמחה, משום שאפשר לקיים שמחה בבשר ובין, ויוצא בזה ידי חובת שמחה מן התורה, ועיקר החיוב להטהר ברגל הוא רק משום ראייה וחגיגה, ומהאי טעמא כל שקיים ראייה וחגיגה שוב אין לו חיוב זה.

ולפי זה הרי אין מקום לחייב נשים בדין זה, והרי ברש"י מבואר שגם נשים חייבות בזה, ולפי זה יקשה על הרמב"ם מברייתא דיבמות (סג), וכמו שהקשה הראב"ד.

אלא שכל זה הוא להמבואר ברמב"ם בהלכות טומאת אוכלין (סג), דחיוב להטהר הוא משום מצוות הנהוגות ברגלים, אבל לדברי הרס"ג והרא"ש, שאף בראש השנה ויום הכיפורים צריך להטהר, הרי אין לזה שייכות למצוות הנהוגות ברגלים.

ולפי זה לכאורה אין לחלק בין איש לאשה, אלא דלפי זה לא שייך דברי הצל"ח, שכל שקיים ראייה וחגיגה אין עליו חיוב זה, כיון שאין לזה שייכות עם חיובי הרגל.

ג. ובתוספתא במסכת מועד קטן, וברמב"ם (פ"ג מהלכות יו"ט ה"א), איתא שהיו עושין פרה אדומה בחול המועד.

"מבשרם לא תאכלו, ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם" (ויקרא י"א ח'). וכתב רש"י "ובנבלתם לא תגעו. יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה, תלמוד לומר 'אמור אל הכהנים' וגו' (ויקרא כ"א ז'), כהנים מוזהרין, ואין ישראל מוזהרין. קל וחומר מעתה, ומה טומאת מת חמורה, לא הזהיר בה אלא כהנים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן, ומה תלמוד לומר 'לא תגעו', ברגל, זהו שאמרו, חייב אדם לטהר עצמו ברגל".

א. איתא במסכת ראש השנה (דף ט"ז ע"ג), "ואמר רבי יצחק חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, שנאמר 'ובנבלתם לא תגעו', תניא נמי הכי 'ובנבלתם לא תגעו', יכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבלה, תלמוד לומר 'אמור אל הכהנים בני אהרן' (ויקרא כ"א ז'), בני אהרן מוזהרין, בני ישראל אין מוזהרין, והלא דברים קל וחומר, ומה טומאת חמורה, כהנים מוזהרין, ישראלים אינן מוזהרין, טומאה קלה לא כל שכן, אלא מה תלמוד לומר 'ובנבלתם לא תגעו', ברגל".

וכתב הרמב"ם (פ"ג מ"ט מ"ט) "וכל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל, מפני שהם נבונים ליכנס במקדש, ולאכול קדשים, וזה שנאמר בתורה, 'ובנבלתם לא תגעו', ברגל בלבד, ואם נטמא אינו לוקה, אבל בשאר ימות השנה אינו מוזהר".

[ומשמע מדברי הרמב"ם שזה דין תורה, אולם הרמב"ן (כאן נפסקת שמיני), כתב שהוא אסמכתא, ע"ש].

ובדברי הרמב"ם מבואר, שהוא כדי שיוכלו להכנס למקדש, ולאכול קדשים, ולפי זה הדין נותן שבראש השנה ויום הכיפורים, שאין צריכים כולם ליכנס למקדש, ולאכול קדשים, אין דין שצריך להטהר.

אולם יעירין ברא"ש (נמשכת וימא פ"ח סי' כ"ז), שהביא מרבינו סעדיה גאון, שצריך לברך על טבילת ערב יום הכיפורים, ועיין בב"ח (וא"ח סימן מ"ו ס"ז), שביאר את דברי רבינו סעדיה, שהוא משום הך דינא דחיוב אדם להטהר ברגל.

וברא"ש הקשה על דברי רבינו סעדיה, שהרי היום בלאו הכי כולם טמאי מתים, וז"ל, "ואי משום דא"ר יצחק חייב אדם לטהר עצמו ברגל, היינו לטהר עצמו מכל טומאות, ואפילו מטומאת מת, ולהזות עליו שלישי ושביעי, והאידינא אין לנו טהרות".

ולכאורה מוזקדק אף בדברי הרא"ש עצמו, שלא כדעת הרמב"ם, שהרי לולי זאת שיש טומאת מת, לא היה קשיא ליה, שבראש השנה ויום הכיפורים אין צריך להכנס למקדש, ובכלל הרי בזמן הזה אין נכנסים למקדש.

ובצל"ח (נניח דף י"ז ע"ג), כתב שלפי הרמב"ם שעיקר החיוב הוא, מפני שהם נבונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים, לפי זה לא שייך חיוב להטהר בזמן הזה שאין מקדש.

ובב"ח תירץ על קושיית הרא"ש ברבינו סעדיה, דמכל מקום כמה שיוכל להטהר, צריך להטהר, והיינו שיטהר מטומאת קרי, ואף שאינו יכול להטהר מטומאת מת, ועכ"פ מבואר שאין זה משום כניסה למקדש, ולאכול קדשים.

ובשאגת אריה (סימן ס"ו), תמה שהרי מבואר ברמב"ם, שהכל הוא משום אכילת קדשים, ולא שייך כן בראש השנה ויום הכיפורים.

ובח"י הגר" פערלא (על ספי הגזנות לנסי' ע"ג, ע"ט מ"דפי הספד), הביא עוד, מכמה ראשונים, שגם בראש השנה ויום הכיפורים, נאמר דין זה, וע"ש דביאר דהא דצריך להטהר, משום קדושת יום טוב הוא.

ונמצא שיש כאן ב' שיטות, דלהרמב"ם החיוב להטהר הוא משום הכניסה למקדש ולאכול קדשים, ולשאר הראשונים החיוב להטהר הוא משום קדושת יום טוב.

וב' נפקא מינה איכא ביניהם, דלהרמב"ם שייך דין זה רק בג' רגלים, ולא בראש השנה ויום הכיפורים, ולשאר ראשונים שהוא משום קדושת היום טוב, שייך גם בראש השנה ויום הכיפורים.

ובמשך חכמה ועי"ה נלוו, הקשה שהרי פרה מטמאה את המתעסקים בה, ואיך מותר בחול המועד, וע"ש שכתב שאין זה לאו גמור, אלא הוא דרך רמז ואסמכתא.

וכתב המשך חכמה עוד תירוץ, דבתוספתא (טעומה פ"א ה"ט), איתא "ו' נתן אומר טומאת גזיות ולא טומאת קדושה, יצא השורף את הפרה ופרים והמשלח את השעיר, שכן טומאות קדושות", והיינו שאין חייבים עליהם על טומאת מקדש. ולפי זה אפשר דהוא הדין דלית בהו אזהרה, כיון דקרא דנבבלתם לא תגעו, הוא רק על טומאת נבילות, דחייבין בהו על טומאת מקדש וקדשו.

ותירוץ זה הוא רק לחד מאן דאמר, אבל יש מחייבים גם בזה על טומאה של פרה בביאת מקדש, עיין בתורת כהנים (ויקרא פק"ג ג'), דיליף מקרא, דנוגע במי חטאת, חייב על טומאת מקדש, ולכאורה פליג על הך תוספתא.

ועיין במסכת יומא (ו' ע"ג), דאיתא שהיו מזין על הכהן גדול כל יום, ב' ימים קודם יום הכיפורים, אבל בשבת לא היו מזין עליו, דהזאה שבות, והקשה בגבורת ארי (סו', שהרי היה אפשר להזות במקדש, שהרי אין שבות במקדש.

ותירץ בגבורת ארי דלמא דאמר דטהור שהזו עליו נטמא, א"ש דהיה אסור בעזרה, ובאור שמח (פנשמטות להלמט עזרת זיה"כ, שגפסו כסוף זמנים), תירץ דאסור להכניס מי חטאת לעזרה, משום שמתמאים, ולכאורה מבואר שבטומאה שעל ידי פרה אסור בביאת מקדש.

ועיין במקדש דוד (ס"ו ל"ח ס"ט), שכתב שנוגע במי חטאת ונכנס למקדש פטור, דלא כל טומאה נאסרה, אלא רק טומאות המפורשות שם בפסוק, ובשבעות ו' ע"ג, איצטרך קרא לרבות נבלת עוף טהור, שאם אכלה ונכנס למקדש דחייב, וטומאת מי חטאת דלא כתיב שם בקרא, אין אסור בביאת מקדש.

ואף שבמסכת יומא (ו' י"ז ע"ג), מבואר שטהור שנפלה עליו הזאה טמא הוא, ואינו יכול לעבוד, כתב המקדש דוד שיש לחלק בין עבודה בטומאה, לכניסה למקדש, אולם בתורת כהנים דלעיל מבואר, דיליף מקרא דנוגע במי חטאת חייב על טומאת מקדש.

ד. עוד קשה שהרי פר העלם דבר של צבור נשרף חוץ למחנה, והשורף מטמא בגדים, כמבואר בובחים (פ"ט ט"ז י"ט), וברמב"ם (פ"ה מפ"ה ח"א). ובסוכה (דף נ"ה ע"ג), תנן גבי רגל שכל המשמרות שוות בו, ואמרין במתניתין "משמר שזמנו קבוע, הוא מקריב תמידין, נדרים ונדבות, ושאר קרבנות צבור". ואיתא בגמרא (נ"ז ע"ג), "ושאר קרבנות צבור, לאתוויי פר העלם דבר של צבור, ושעירי עבודת כוכבים", וע"ש ברש"י דכתב "פר העלם דבר של צבור, אם אירע בהן ברגל שעברו עבירה בהוראת בית דין".

ומבואר דאפשר להביא פר העלם דבר של צבור בחול המועד, וקשה שהרי מטמא את השורף אותו.

וצריך לומר דהא בדברי השאגת אריה דלעיל מבואר, שאחר שאכל שלמי שמחה, מותר באותו יום להטמא, וכן בצ"ח מבואר שמי שכבר הביא אריה וחגיגה, מותר ליטמא, ואם כן אפשר להעמיד באופן זה.

ומיושב שפיר גם פר העלם דבר של צבור וגם פרה אדומה.

ה. עוד יש להקשות דהרי המשלח את השעיר לעזאזל, וכן השורף את הפר, ושעיר של יום הכיפורים נטמא, ואם כן מוכח שאין אסור להטמא ביום הכיפורים.

והיה אפשר לומר דהוא משום עשה דוחה לא תעשה, אך עיין בובחים (דף כ"ז ע"ג), דאין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש, ומבואר שם שכל עשה של קדשים בכלל.

ולאו דווקא מה שהיה תוך המקדש, וראיה דקאמר דין זה בגמרא דידחה עשה ד'ואכלו את הבשר', ללא דשברית עצם בפסח, וקאמר דאין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש, ואף שאכילת הפסח לא היתה במקדש, אלא בכל ירושלים.

ואמנם היה אפשר לומר דהלאו שלא ליטמא ברגל, לא חשיב לאו של מקדש, אלא לאו של חוץ למקדש, אולם עיין בגיליון הש"ס בעירובין (דף ק' ע"ג), שהביא משו"ת מהר"ק, שגרס שם בתוספות, שדנו בזה, האם עשה שבמקדש, דוחה לא תעשה שחוץ למקדש, ע"ש.

והשתא אם אין דוחה, קשה ממה שהמשלח את השעיר והשורף פר ושעיר שביום הכיפורים היה נטמא.

והנה ברמב"ם מבואר שאין מלקות על לאו זה, ויש לעיין דאולי בלאו שאין בו מלקות, אמרין עשה דוחה לא תעשה גם במקדש.

עוד יש לומר דאמנם מציינו כאן שעשה דוחה לא תעשה שבמקדש, אבל אי אפשר ללמוד מזה למקום אחר, כיון דהכא מצותו בכך, וכעין מה שכתבו התוספות ביבמות (דף ד' ע"ג), דאף דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, אבל יבום שהוא באשת אב שאני, כיון דמצותו בכך.

אך יש לומר עוד שהרי כל הקושיא, היא על שיטת רבינו סעדיה והרא"ש, דאסור להטמא גם ביום הכיפורים, ואפשר דסבירא להו שאיסור זה אינו מן התורה אלא מדרבנן, וכהרמב"ם.

ו. והרמב"ם כתב שאין מלקות על לאו זה, ושמעתי להוכיח כן מהא דתנן במכות (דף כ"א ע"ג), "יש חורש תלם אחד, וחייב עליו משום שמונה לאוין, החורש בשור וחמור, והן מוקדשין, וכלאים בכרם, ובשביעית, ויום טוב, וכהן וניזר בבית הטומאה".

והואיל ואיירי ביום טוב בבית הטומאה, אם כן ילקה משום נטמא ביום טוב, ומוכח כשיטת הרמב"ם שאין על זה מלקות.

ובעיקר מה שאין על זה מלקות, פירש בשאגת אריה שהואיל וכל הלאו הוא כדי שיוכל לקיים חובות הרגל, והרי אם לא קיים חובות הרגל עצמם, אין על זה מלקות, אם כן לא יתכן שעל לאו זה שלא יטמא, כדי שיוכל לקיים חובות הרגל, היא מלקות, [והיינו שלא שבת שביעית עשה, לא שייך על זה מלקות].

והנה בקונטרס אחרון לטורי אבן במסכת ראש השנה (דף ט' ע"ג) הביא מספר טעם המלך, שהקשה בהא דאיתא במכות (כ"א ע"ג), יש חורש תלם א' וחייב עליו ח' מלקות, ומנו שם שביעית ויום טוב, ואיך חל איסור יום טוב על איסור שביעית, והרי איסור שביעית קדים משום תוספת שביעית.

ותירץ שהרי עשר נטיעות חורשין כל בית סאה בשבילן, עד ראש השנה, ואם כן בראש השנה נאסר בבת אחת, גם משום שביעית וגם משום יום טוב.

ולכאורה לפי זה ביום טוב שבתוך השביעית, יש רק מלקות משום שביעית, ולא משום יום טוב, שאין יום טוב חל על שביעית.

ועל כל פנים לפי זה מבואר, דקאי על ראש השנה, והרי בראש השנה בלאו הכי להרמב"ם ליתא להחייב להטהר ברגל, ואם כן אין ראייה לדבר זה שאין מלקות. ולרבינו סעדיה גאון, שגם בראש השנה ויום הכיפורים יש חיוב להטהר, היא מוכח שאין מלקות, מדלא נקט שם מלקות משום האיסור להטמא ברגל.

אך לרס"ג ליתא לדברי השאגת אריה דלעיל, ועל כרחק יש לומר שלרס"ג, אינו מן התורה, אלא מדרבנן.

ז. ויש לעיין דהואיל ואסורים ליטמא ברגל, אם כן ממילא אסורים בתשמיש המיטה, וכך כתב בהעמק שאלה (שאלה ל' אות ז').

ואם כן קשה, למה לי איסור תשמיש ביום הכיפורים, תיפוק ליה שנטמא על ידי כך, ואסור ליטמא ביום הכיפורים כמו בשאר יום טוב.

ובענין זה הקשו בירושלמי (יומא פק"ז ז"ט), דתיפול שצריך להתפלל, ואסור בלא טבילה, וביום הכיפורים אין יכול לטבול, ע"ש.

ויש לומר דנפקא מינה בזמן הזה, שבלאו הכי הוא טמא, אך להב"ח שגם בזמן הזה יש דין זה, אם כן תיפוק ליה שאסור ליטמא ברגל, ואכתי נפקא מינה מי שכבר היה טמא בטומאת קרי, ולא נטהר ליום הכיפורים שאסור בתשמיש המיטה.

ובמסכת מועד קטן (דף ט' ע"ג), גבי מצורע בחול המועד אם כהן רואה אותו, ע"ש דתליא אם מוחלט שרי בתשמיש המיטה, או לא.

וקשה דברגל בלאו הכי אשתו לא תוכל להזקק לו, אמנם להמבואר בשאגת אריה והערך לנר הרי לדעת הראב"ד אין אשה חייבת להטהר לרגל, אלא שהקושיא היא לרש"י ביבמות, שאשה חייבת להטהר ברגל.

ומיהו עיין בהעמק שאלה, שפירש שאין הכוונה לענין תשמיש המיטה, אלא לענין להיות עמו ע"ש, אך אם אשה אינה מצווה בשמחה, ורק בעלה משמחה, הרי לא שייך כן במצורע, שהוא עצמו טמא, ואינו יכול להביא קרבן שמחה [א.ה. בספר מנחת ברוך (ס"ו ע"ג), כתב דאחר שקיים חיובו בראייה ושמחה מותר הוא לשמח את אשתו, דכתיב תשבו כעין תדורו, ויל"ע אם זה גילוי גם לפסח, ויל"ע בערכין (דף ג' ע"ג), ברש"י, דכהנים פטירי משום העבודה, ומשמע דישיראל מחייבי, ויעול' בחק נתן ובחש"ל בערכין ובהגהות הגראמ"ה (סוכה כ"ז ע"ג) שעמד בזה. מהגרש"פ].

ח. ובמסכת סנהדרין (דף פ"ט ע"ג), סבירא ליה לרבי עקיבא, דזקן ממרא ממתין אותו ברגל, וקשה דהרי זקן ממרא נהרג בחנק, ועיין בסנהדרין (דף נ"ג ע"ג), 'ונתן סודר קשה לתוך הרכה, וכורך על צוארו, זה מושך אצלו, וזה מושך אצלו, עד שנפשו יוצאת', ואם כן קשה דנטמאו על ידי כך בחיבורין.

ואמנם אפשר שהיו הממיתים טמאים בלאו הכי אבל הרי מצותו שהעדים ימיתו אותו, ואם היו טהורים איך עשו כן.

[ועיין בתוספתא סנהדרין (פ"ה) שרבי עקיבא שזקן ממרא ממתין לו עד הרגל, הוא הדין גם עדים וזממין, ובערוך לנר במכות (דף ג' ע"ג), דייק מדברי הרמב"ם דס"ל הכי רק בזקן ממרא, ולא בעדים וזממין].

ויתכן שכיון שצריך זקא ברגל, משום ישמעו ויראו, הרי שעשה של הריגת זקן ממרא, דוחה ללאו שאסור ליטמא ברגל.

ולהשאגת אריה והצ"ח שמי שקיים מצות הרגל, מותר להטמאות, אתי שפיר. אבל להרס"ג והרא"ש, שאינו משום מצות הרגל קשה כדלעיל, אלא שכבר נתבאר, שלדבריהם יש לומר שאינו מן התורה אלא מדרבנן.

ובכריתות (ט"ז ע"ג), "וכך היו מוכי שחין [פירש רש"י 'מוכי שחין אבריהן נופלין'], עושין בירושלים, הולך אצל הרופא, וחוטבו עד שמניח בו כשערה, ותוחבו בסירא, ונמשך ממנו, והלה עושה פסחו, והרופא עושה פסחו", ע"ש, כדי שלא יגע בו בעת פרישתו.

ולמה הוצרכו לוהיותו זו, רק בערב פסח, והרי בכל יום טוב צריך להטהר, וכן הקשה בקובץ הערות להגר"י הוטנר (שעל סו"ט, ע"ש פירוש כ' הל"ל פ"ג שמיני).

והנה בתורת כהנים פרשת שמיני, הובא גם כן דבר זה, דנבבלתם לא תגעו, קאי על הרגל, ואחר כך הובא שם מדברי אחרים שמפרשים באופן אחר.

ומשמע שלפי דבריהם אין איסור ליטמא ברגל, ונמצא שדין זה הוא מחלוקת תנאים, ויש לעיין.

שיחות צבא הלוי

פרשת שמיני תשפ"ב

עובדות והנהגות מרבינו מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

א. מעשה בליל שבת חול המועד סוכות, [איני זוכר במדויק את השנה, וכמדומה לי שהיה זה בשנת תש"נ], שנתעוררה אצלי איזה שאלה על דפנות הסוכה שלי, והלכתי לרבינו מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, לשאלו על כך, ונכנסתי וישבתי עמו בסוכה, ואחר זמן אמר שהגיע זמן תפלת ערבית, וקמנו והלכנו לעבר פתח הבית, והנה הוא סגור, כיון שהרבנית ע"ה כפי הנראה חשבה שכבר ירד לתפילה, ויצאה מן הבית, וסגרה מבחוץ, והיה דרכה להניח את המפתח במקום קבוע בחוץ סמוך לדלת, והגר"ח הושיט ידו מן החלון, וחיפש במקום שהיה קבוע להנחת המפתח ולא מצא, וקרא לא מבניו שהיה בחוץ, וגם הוא לא מצא, ושאלו אם להביא מפתח מביתו ע"י קטן, ואמר הגר"ח שלא יביא.

וכיון שהגיע זמן התפילה אמר הגר"ח שנצא דרך החלון, ובאותו זמן עדיין לא היו סורגים בחלון, והיה אפשר לצאת דרך החלון לכיון היציאה מהבית ליד המדרגות, והלך והביא סולם, וניסיונו לצאת עם הסולם, אבל הסולם הסתיר את חלל החלון, ולא היה אפשר לצאת.

ובינתיים שמענו מבית הכנסת לדרמן, אמירת 'ברכו את ד' המבורך', ומאז לא דיבר הגר"ח, אלא רק רמו בידיו. ואחר כך נמלך בדעתו, והביא כסא ונתן לי לעלות עליו, ולצאת דרך החלון חוצה, ואף הוא נתאמץ מאוד ויצא, והגענו לתפלת ערבית בלדרמן, [אחר זמן חזרה הרבנית ומצאו את המפתח מהמקום שהניחו אותו].

ואף שעשה השתדלות גדולה לצאת ולהגיע לבית הכנסת, אבל לא היה שום הרגשה של מתח סביב זה.

ב. שמעתי מאאמו"ר ז"ל, שרבינו מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל בקטנותו, ראה את אביו מחבר ספרים, ורצה גם כן לחבר, והיה כותב דברי תורה, ואחר שהיתה לו מחברת שלמה, הלך לבקש הסכמות, והלך לבחורים בשיבת בית יוסף, וכתבו לו הסכמות, ושוב הלך לחזו"א וביקש הסכמה, וכתב לו החזו"א "כותב תיבות יפות".

ג. בסוף שו"ת בית אפרים חלק אורח חיים נדפסו תולדות הגאון המחבר רבי אפרים זלמן מרגליות זלה"ה, ומסופר שם שהגאון בעל בית אפרים נשאל ע"י הרבי ר' אברהם יהושע השיל בעל הספר אוהב ישראל מאפטא זלה"ה, אודות קטע מוקשה בירושלמי, וכך נאמר בירושלמי "רבי חייא נפק לקרייתא, חזי דמחללי מעשרתא, כתב ורמא פתקא, אל תקרי עזרת תהיה לכם (במדבר כ"ט ל"ה), אלא תהיה לכם", עד כאן לשון הירושלמי, ונשאל הגאון בעל בית אפרים מפני מה הוצרך רבי חייא לכתוב פתקא, ולמה לא היה יכול לדרוש זאת בעל פה ברבים.

והשיב הגאון בעל בית אפרים שהרי מצינו במגילה (דף כ"ד ע"א), 'אמר ליה רבי חייא לרבי שמעון בר רבי, אלמלי אתה לוי פסול אתה מן הדוכן, משום דעבי קלך, אתא אמר ליה לאבוה, אמר ליה זיל אימא ליה, כשאתה מגיע אצל, וחיכיתי לך' (ישעיהו ח' י"ז), לא נמצאת מחרף ומגדף, ופירש רש"י שהיה קורא לחיתין ההין, ונראה והכיתי, אם כן לא היה רבי חייא יכול לדרוש בעל פה עזרת תהיה לכם, משום שהיה נשמע 'עזרת תהיה לכם', והואיל ולא היה יכול לבטא את האות ח', לכן הוצרך לעשות זאת על ידי כתיבת פתקה, וכנראה שגם אז הצבור הלך אחר סגולות, יותר מאחרי דינים].

והנה פירוש זה הוא נפלא, ונותר רק לראות את הירושלמי במקורו, ולראות מה אמרו על כך מפרשי הירושלמי, אלא שבספר הני"ל לא ציינו היכן הירושלמי, ולכן ניסיתי בכל הספרים המלקטים והמציינים, כגון תולדות אהרן, ילקוט שמעוני, תורה תמימה, תורה שלימה, תורה הכתובה והמסורה, ובכל אלו לא ציינו את מקומו של ירושלמי מופלא זה.

והואיל ולא מצאתי את הירושלמי, עליתי לביתו של רבינו מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל בימים שבין יום הכפורים לסוכות תשע"ב, ושאלתיו איה מקום הירושלמי, והשיב על אתר "אינו נמצא בירושלמי, אולי הוא בזהרה".

שוב שמעתי שבספר פרדס יוסף הביא מכמה ספרים שהביאו ירושלמי זה, וכתב שלא נמצא כן בירושלמי, גם עיין בהגר"א (פרשת כי תשא), שהביא כע"ז, גם בהגהות על ספר שם הגדולים (מערכת א'), הביא שמביאים ירושלמי כזה, וכתב שלא מצא זאת, וכן בקובץ ישורון הובא שיש מדרשים שלא מצאו אותם, וזה א' מהם.

ד. מעשה באדם נמוך קומה, שהיו לו עגים לו, והלך לחזו"א, ואמר לו החזו"א שהרי נבוכדנצר היה גובה טפח, ושלט על העולם, ואתה יותר גדול מטפח.

ושאלו לרבינו מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל היכן המדרש, ולא זכר, והיה תור גדול של אנשים שהמתינו, אבל הוא חיפש המדרש ולא מצא.

והלך חכם אחד וחיפש במחשב, ולא נמצא, וחזר ואמר שאין מדרש כזה, ואמר הגר"ח שבודאי יש, אבל הם חיפשו את המילה 'טפח' ולא מצאו, אבל צריך לחפש 'פושכי', ואכן נמצא כן בילקוט לדניאל.

ושאלו להגר"ח מה החרדה הגדולה הזאת למצוא המדרש, וענה ר' חיים שבשמים ישאלו על כל דבר אם יודעים.

ה. שמעתי שאחד שאל לרבינו מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, שמציעים לו דירה אחת בקומה ג', ודירה אחרת בקומה ד', ובדירה בקומה ג' יוכל לקיים נר חנוכה פחות מעשרים אמה, ובדירה בקומה רביעית יש לו אפשרות לקיים מצות מעקה דאורייתא.

והשיב הגר"ח 'קומה ג' מפני ביטול תורה', והנה העירו שיש שם מעלית, ויש לומר שנפקא מיניה לשבת, וגם בחול כשנוסע במעלית מ"מ יותר מהר מגיע לקומה ג', ויש פחות ביטול תורה.

ו. מפורסם משמיה דרבינו מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, שבלימוד הלכות שביעית, יש גם כן את הברכה של 'וצוית את ברכתי וכו', ושאלתי במכתב אם אמר כן, והשיב שכן.

וכפי הנראה מקור כ"ז הוא מהגמ' במנחות (דף ק"י ע"א), 'כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם, כאילו הקריב אשם'.

ז. בסידור הגר"א בפירוש שיה יצחק כתב בפתיחה לתפלת ר"ה 'והביטה וראה איך תקנו לנו קדמונינו ז"ל תפלת ר"ה שנתקנה רק על בקשת כבוד השכינה שיתגלה כבודו ותראה מלכותו וכו', ואיך איפה יעיד האדם פניו לבקש על נפשו ויתרצה לנפשו מטובת עוה"ז כי כן יסדו לנו בקינות וכו', וזהו מה שאמרו דורשי רשומות אני לדודי ודודי לי פי' כשלא יהיה בבקשתי כל מגמתי רק לדודי כמו שאמרנו אז דודי לי, והוא כמשארז"ל המתפלל על חבריו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה ע"כ.

ונמצא שאין לבקש ב"ה שום בקשה פרטית אלא רק על כבוד השכינה, וכמדומה שבוה"ז אין נוהגים כן אלא מבקשים גם בקשות פרטיות, ושאלתי לכבוד רבינו מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, ואמר שהחזו"א התיר לבקש בקשות בראש השנה.

ובאמת שמי שייאמר שחושב רק על כבוד השכינה ואין חושב כלל על עצמו, הרי זה לכאול נראה כשיקרא, ונמצא שמנהגינו למעשה אינו מתיישב עם האמור לעיל.

והנראה לבאר בזה, דהנה ר"ה עיקרו מלכות, שצריך כל אדם לקבל מלכות הקב"ה עליו, ומי שבאמת מרגיש מלכות, הרי שאין לו אלא להצטער על מה שאין גילוי מלכותו היום מחמת הגלות, וזה צורך קבלת מלכותו שהוא מצטער כך שאין מלכותו ניכרת היום.

אבל מי שאינו בדרגה כזו להרגיש מלכות, הרי אדרבה על ידי בקשות להקב"ה, הרי מרגיש כמה שצריך להקב"ה, וע"ז היא צורת קבלת מלכותו.

בביאור הוראת מרן הגר"ח זצוק"ל להספיד את מרן הגרא"ל ובעיקר החיוב בהספד גדולי ישראל

א. הנה רבינו מרן הגרא"ל זצוקלה"ה צוה שלא להספידו, ורבינו מרן הגר"ח קנייבסקי זצוקלה"ה אמר שיספידוהו, והגר"ח הוסיף עוד שהגרא"ל יהיה מרוצה במה שיספידוהו, ויש להרחיב קצת בביאור הצדדים.

הנה בפתחי תשובה (יו"ד סי' שד"מ), בשם תשובה מאהבה וכ' שם שהגאון בעל פני יהושע ציוה שלא יספידוהו, והגאון בעל נודע ביהודה הספידו שהיה רשכבה"ג. ובסנהדרין (דף מ"ו ע"ב), נסתפקו בגמרא אם הספד הוא יקרא דחיי, או יקרא דשכבי, ונפק"מ אם אמר שלא יספידוהו, וקימ"ל יקרא דשכבי, וע"כ אם אמר שלא יספידוהו, שומעין לו.

אלא שהפוסקים דנו בחכם שאמר שלא יספידוהו, ועיין בתשובה מאהבה (סי' קע"ד), שהביא משו"ת קול יעקב, שעל גדול הדור מספידים, והביא ראייה משבת (דף קנ"ג ע"א), שאמר רב לר' שמואל בר שילת, 'אחים לי בהספדאי דהתם קאינא', ולמה רצה שיחמיר כ"כ בהספידו, אלא שאמרו חז"ל כל המתעצל בהספידו של חכם ראוי לקברו בחייו, וחשש רב שלא יענשו על ידו, כמו שאמרו חז"ל כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסים אותו למחיצתו של הקב"ה, וע"כ ביקש שיספידוהו כראוי.

ולכאורה קשה שאם היה לו חשש כנ"ל, הרי יכול למחול על הספידו, וממילא לא יענשו, ומזה מוכח דמה שאמרו שאם אמר שלא יספידוהו שומעין לו, היינו באיניש דעלמא, אבל בת"ח מופלג בדורו אין שומעין לו.

וכתב שם בתשובה מאהבה שכמו כן יש להוכיח עוד ממועד קטן (דף כ"ה ע"א), שאמר רב אשי האי יומא מאי אמרת ביה, והיינו שרב אשי שאל את הספדן מה יאמר עליו, וכן בכתובות (דף ק"ג ע"ב), שאמר רבי אל תספדוני בעירות סבור מינינה משום טירחא הוא דקאמר, כיון דחזו דקספדי בכרכי, וקאתו כולי עלמא, אמרו שמע מינה משום יקרא הוא דקאמר, וכ' מהרש"א דאף שאין עניו כרבי, וכמו שאמרו משמת רבי בטלה ענוה, מ"מ אי אפשר לו למחול על כבוד התורה, והיינו מה שאמרו משמת רבי בטלה ענוה, היינו ענוה שלו עצמו.

וע"ש בתשובה מאהבה שהק' מת' סנהדרין י"ט שחכם שמחל על כבודו כבודו מחול, משום שתורה היא שלו, וע"ש מה שפלפל בזה, ושוב הביא ששמע ממחר"ל פישלס שראה בכתבי אביו מהר"מ פישלס, שהגאון בעל נודע ביהודה שהספיד את רשכבה"ג בעל פני יהושע אף שצוה שלא להספידו, ואמר שאין שומעין בזה למי שהוא רשכבה"ג, והביא מסנהדרין (דף ס"ח ע"א) שאחר פטירת ר' אליעזר, היה ר' עקיבא מכה בבשרו עד שהיה דמו שותת לארץ, ופתח עליו בשורה אבי אבי רבב ישראל ופרשיו, הרבה מעות יש לי ואין שולחני לרצותי, ופרש"י הרבה שאלות יש לי ואין למי לשאול, והקשו התוספות איך היה מכה בבשרו, והא כתיב 'ושרט לנפש לא תתנו', ותיריך דמשום תורה עביד, הרי דמשום לאו דשרט לנפש לא תתנו, מותר במקום דליכא שולחני לרצותי, כ"ש דליכא בזה מצוה לקיים דברי המת.

ועיין בתשו' ר"ו, שהקשה על ראייה זו שאיסור שרט לנפש אינו אלא על מת, משא"כ שם ששרט על מה שיש לו שאלות ואין לו למי לשאול, אבל אין ראייה שכבוד חכם גדול דוחה איסור זה, וא"כ אין ראייה שמוותר לעבור על דברי המת.

ואפשר שכונת הנוב"י דכמו כן ההספד אינו על המת, אלא על זה גופא שיש לו הרבה מעות ואין שולחני לרצותי.

וע"ש עוד בתשובה מאהבה שהאר"י בכל זה, וכ"פ בפתחי תשובה הביא את התשו' הנ"ל שהגאון בעל נוב"י הספיד את הפנ"י אף שצוה שלא להספידו.

ב. והנה בעיקר הענין מה שכ' הגרא"ל אמר שלא יספידוהו ביאור הדברים, שהגרא"ל היה חושש מאוד מכבודו, וחשש שינכו לו מזכויותיו, ועיין במה שהובא בשם הגר"ח מולאז'ין, בספר כתר ראש (סי' קל"ז), 'הכבוד זו המדומה זו מדה רעה ואינו דומה הנכיון בעולם הבא, עבור הנאה גולמית של מעדנים, מהנכיון עבור הכבוד שהוא רוחנית'.

והרי ידוע כמה הגרא"ל היה מתרחק מכל עינוגי עוה"ז ממאכל ומשתה וכל דבר, ולא מצינו בדורנו ואולי אף בדורות קודמים פרישות כזו מכל עינוגי עוה"ז, וק"ו מכבוד שהיה מזהיר להתרחק מזה מאוד שלא ינוכה לו מעוה"ב.

גם כבוד שעושים לאדם אחר מיתה מנכה משכרו, וד"ז מצינו בד' חז"ל בירושלמי (חגיגה פ"ב), והובא ברש"י בסנהדרין (דף מ"ד ע"ב), מעשה במוכס אחד ישראל רשע שמת, ובו ביום מת אדם גדול בעיר, ובאו כל בני העיר, ונתעסקו במיתתו, וקורבי אותו מוכס הביאו את מיתת המוכס אחריו, וקפצו עליהם אויבים והניחו המטות וברחו, והיה שם תלמיד אחד שישב לו עם מיתת רבו, לאחר זמן חזרו גדולי העיר לקבור את החכם, ונתחלפה להם מטתו בשל מוכס, והיה אותו תלמיד צועק ולא הועיל, וקורבי המוכס קברו את החכם, ונצטער אותו תלמיד וכו', וע"ש שבא אליו החכם בחלום, ואמר לו שעבור חטא א' ששמע בגנות תלמיד חכם, ולא מיחה, ואותו מוכס הכין סעודה לשר העיר ולא בא וחילקה לעניים, זה היה שכרו שנתעסקו בכבודו ע"ש.

ומבואר דמה שבידוהו לאחר מיתה בזה נשתלם שכרו, [ובאמת שקצת צ"ע שהרי באמת לא באו לכבודו, אלא חשבו שמכבדים בזה את החכם].

ג. והנה בבראשית כתיב 'אל תירא אברם אנכי מגן לך, שכרך הרבה מאד' (בראשית ט"ו א'), ופרש"י 'אחר הדברים האלה, אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם אנכי מגן לך מן העונש, שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על קבל שכרך שכרך הרבה מאד ע"כ'.

והנה צ"ב שאם חשש שינכו שכרו מה התשובה שכרך הרבה מאוד, ולמה באמת לא חשיב שקיבל שכרו, ויתכן שהכוונה שאמנם קיבל שכר, אבל שכרך הרבה מאוד, היינו שיש לך כל כך שכר על צדקותיך, שאף אחר הניכוי שכרך הרבה מאוד.

ועוד זאת קשה ברמ"א (סי' תרפ"ב), שמי ששכח לומר על הניסים, אומר בסוף ברכת המזון, 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'.

ובספר תבואות שור בבכור שור תמה שהרי אין מתפללין על נס, דעיין בברכות (דף נ"ד ע"א), שאם היתה אשתו מעוברת שלא יתפלל שיהיה זכר, ופ"י בגמרא (שם דף ס' ע"א), דהוא משום שאין מתפללין על נס.

ובספר ישועות יעקב (סי' תרפ"ד ס"ק ב'), כתב שבאמת כשעושים לאדם נס, מנכין לו מזכויותיו, ואמנם כשהנס מפורסם עד שהכל מכירין שמאת ה' היה פלא זה, הרי זכה שע"כ נתפרסם שמו של הקב"ה, וא"כ לעומת מה שמנכין לו מזכויותיו משום הנס, הרי נעשה לו זכות חדש שעל ידו נתפרסם שמו של הקב"ה.

ובעת שעשה אברהם מלחמה עם המלכים ונצח אותם ודאי ניכו לו מזכויותיו אבל לעומת זה זכות גדול היה לו מאחר שנתפרסם על ידו שם ד' אלקי אברהם שבמעט אנשים שהיו עמו ניצח המלכים האדירים האלו, והנה אברהם היה מתירא מחמת הנסים שנעשו לו, וע"ז אמר לו הקב"ה אל תירא כי אנכי מגן לך היינו שהנסים היו בעזר ד' ע"כ שכרו הרבה מאוד יען כי על ידו נתפרסם שם ד' וזהו שהוסיף המדרש לשון 'הכל יודעים', היינו שהדבר נעשה בפרסום.

ומה"ט דבאמת שאין להתפלל שהקב"ה יעשה לו נס נסתר, דהיינו נס שאינו מכיר בו אלא הוא, וכמו בהך דהיתה אשתו מעוברת ומתפלל שיהיה זכר, דאם תלד זכר אין ידוע שנעשה נס, דאולי היה מתחילה זכר, וא"כ אין כאן פרסום הנס, וע"ז מנכין לו מזכויותיו, ולעומת זאת אין לו שכר, כי אין ידוע שהוא נס כו', וע"כ בעת מלחמת רבים ביד מעטים שנתפרסם שמו של הקב"ה ע"כ אף שיש נכיון זכות מחמת הנס, אבל שכרם ע"י פרסום הנס גדול יותר.

וזהו שאומרים הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו שהיה בפרסום ועל נס כזה אפשר להתפלל משום שע"כ נתפרסם שמו של הקב"ה, עכ"ד.

ד. וזה ביאור דברי רבינו מרן הגר"ח זצוק"ל, שהגרא"ל יהיה מרוצה מההספדים עליו, והיינו שכיון שע"י ההספדים יתעוררו הציבור, ויתבוננו במעשיו בהתמדתו ובצדקותו, וביראת חטא, ובגאונותו העצומה בתורה, ובכל מעשיו למען העמדת התורה.

הרי ע"כ אף אם ינכו לו מזכויותיו עבור הכבוד שעושים לו, אבל השכר שיהיה לו ע"י שיתקדש ש"ש במה שיתעוררו ללמוד ממעשיו גדול יותר, וע"כ יהיה מרוצה מכל זה, ובאמת שנתפרסמו כ"כ הרבה דברים מהנהגותיו, ומעשיו הנפלאים, ורבים נתעוררו מהם, ואילו לא היו מתפרסמים דברים אלו, היה זה הפסד גדול.

חלבים של שור ואיל יחד

וְאֵת הַחֲלָבִים מִן הַשּׁוֹר וּמִן הָאֵיל הָאֵילָה וְהַמֶּכְסָה וְהַפְּלִיָּה וְיִתְרַת הַכֶּבֶד: (כ)
וַיִּשְׂמוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹר הַחֲלָבִים הַמְּזֻבָּח. [ט ט]
לכא' משמע שהקטיר יחד את החלבים של השור והאיל, וצ"ע בפסחים ס"ד ב' והכתוב (ויקרא ג) והקטירו שלא יערב חלביו של זה בזה הדר מקטיר להו חדא חדא. וכן בירושלמי פסחים פ"ה ה"י והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים והקטירם כולם כאחת.

טומאת שורף פר

ויקרא פרק ט פסוק יא וְאֶת-הַשְּׂפָר וְאֶת-הָעֹזֶר שְׂרָף בְּאֵשׁ מִקְרִין לַמִּזְבֵּחַ:
[ט יא] ופרש"י- לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים וכולן על פי הדבור.
הנה כל שורף חטאות הנשרפות מטמא בגדים, וא"כ איך היה יכול לעבוד אח"כ, ואולי בשריפה זו לא נתחדש טומאה, או ששרף ע"י אחר.

התרת נדרים בשתויי יין

יָיִן וְשֵׁכָר אֶל-תִּשְׁתּוּ אֹתָהּ וּבְגֵיף אֶתְּךָ בְּבִאֲכֶם אֶל-
אֶהָל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ תַקֵּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:
וְלֹהֲבִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר:
וְלִהְיוֹת אֶת-בְּגֵי יִשְׂרָאֵל אֶת פְּלִיִּתְקוּסִים [י ט-יא]
מעשה בא' שהגיע לבית החכם לביל פסח ואמר שיש לו נדר בדבר סתר ונחנץ מאוד להתירו שאם לא כן יכול להיות ריב גדול לביל הסדר ח"ו, וכן א"א שידעו מזה, והרי מתירים נדר ביו"ט לצורך יו"ט, אבל החכם היה אחר קידוש ושתה רביעית יין והרי מבואר בכריתות י"ג ב' ששתה רביעית ין אל יורה, וכ"ה ברמב"ם פ"א מהל' ביאת מקדש וברמ"א יו"ד סי' רמ"ב ס"ג, ואותו אדם אומר שא"י לילך לאחר משום שחושש שיוודע הדבר ויהיה לו בושת גדולה.

והנה בכריתות דף י"ג ב' רב אחא הוצל הוה נידרא עלה דביתוהו, אתא לקמיה דרב אשי, א"ל זיל האידינא ותא למחר, דרב לא מוקי אמורא עליה מיומא טבא לחבריה משום שכרות. וא"כ לכא' אין דרך להתיר לו.

והנה בס' תוספת ירושלים יו"ד סי' רכ"ח כ' "אי בירושלמי סוטה (פ"ח ה"ה) דשתויי יין אסור בהתרת נדרים ובגמ' עירובין דף ס"ד פשוט שהוא בכלל הוראה ע"ש, וצ"ע לפמ"ש בתומים בחו"מ סי' ז' הטעם דשתויי יין מותרין דיני ממונות משום דצריך שלשה והא לנדרים הוא ג"כ בשלשה". והיינו שלפמ"ש כ"בשו"ע ח"ו"מ ששתה רביעית יין יכול לדון דיני ממונות, וק' מ"ש משתה אל יורה, ובתומים הביא שבכנסת הגדולה הק' ממדרש רבה פ' נשא פרשה ל' פ' ד' ששתה יין אל יורה שתה יין אל ידון, ת"י בתומים שכיון שצריך שלשה אם אחד מהם שתה וב' אחרים לא שתו ויראו שאינו צלול יאמרו לו, ע"כ מותר, ולפ"ז צ"ל דהמרש איירי ביחיד מומחה שאסור לו לדון אחר ששתה.

ולפ"י בתוספות ירושלים דה"ה בהתרת נדרים שצריך שלשה, ומה שאמרו בעירובין שר"ג לא התיר אחר ששתה היינו משום שבא להתיר כיחיד מומחה, וכן צ"ל בגמ' בכריתות שבא לרב אשי שיתיר לו בדן יחיד מומחה, אבל שלשה יכולים להתיר, וא"כ אם היו שם שנים אחרים שלא שתו רביעית יכולים להצטרף ולהתיר.

ומיהו יש לדון שהרי צריך לפרוט הנדר וסגי לפרוט הנדר לפני אחד כדי לידע שאין זה מהנדרים שאין מתירים, וא"כ יש לדון אם כאן סגי לפרוט בפני אותו ששתה רביעית שהרי לענין זה מורה יחיד, אבל אפשר שמ"מ כיון שמצטרפים אותו אם יראו שאינו צלול יזכירוהו וסגי גם בזה. ובאמת שצ"ע בגמ' בכריתות למה לא התיר רב אשי בשלשה, והנה ע' נדרים ח' ב' שאם נעשה שליח להתרת נדרי אשתו אפשר להתיר רק אם מיכנפי, והי' אפ"ל דאיירי דלא היו מכנפי, ורק יכול להתיר משום יחיד מומחה, אך בל' רש"י ובפ"י ר' גרשום מבואר שלא היה זה נדר של אשתו אלא נדר שהוא אסר את אשתו, ואפשר שכולם כבר שתו רביעית יין.

קרבנות שהקריבו ביום שהוקם המשכן מתי נאכלו

זבחים ק"א א' מפני אנינות שרפוה, לכך נאמר כאלה, דברי רבי נחמיה, רבי יהודה ור"ש אומרים מפני טומאה נשרפה, וע"ש בגמ' למ"ד מפני אנינות נשרפה שאף שנאמר שיאכלו את הקדשים זה דוקא לקדשי שעה ולא לקדשי דורות.

והנה בכורות ד' ב' אותו היום שהוקם המשכן קרבו להם ישראל נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות ומעשרות.

ולכא' למ"ד ששעיר ר"ח נשרף משום אנינות, הרי כל אותם חטאות ואשמות ג"כ נשרפו משום אנינות שלא היה להם אוכלים, ובשלמא בכורות אפשר לאכלם למחר וגם נאכלים לנשיהם כמבואר ברש"י פ' קרח במדבר פי"ח פי"ח, וד' הראב"ד בהל' נדרים פ"א הי"א, וכן הובא ברשב"א נדרים י"א ב' שבכור נאכל רק לזכרי כהונה, ועכ"פ חטאות ואשמות שנאכלות לזכרי כהונה רק יום ולילה ק'.

והנה בפ' שמיני מבואר שהקריבו את קרבנות שמיני למילואים, ותצא אש כו' ואח"כ הקריבו נדב ואביהוא ונשרפו, ומשמע שהיה מיד, וא"כ מתי הקריבו אותם קרבנות שהזכרו בכורות, ולכא' צ"ל שקרבו אח"כ ע"י אהרו שכ"ג מקריב אונן, אבל הואיל ולא היו ראויים לאכילה, הרי אין מביאים קדשים לבית הפסול.

והנה ברא"ש פסחים דף קי"ד סי' כ"ה כ' גבי מה שבלייל פסח לוקחים ב' תבשלין אחד כנגד פסח ואחד כנגד חגיגה, שאם חל ע"פ בשבת שאין מביאים חגיגה כמבואר בפסחים ס"ט ב' וע"כ לא יניחו תבשיל כנגד חגיגה, וכ' הרא"ש וה"ר יעקב מאורליני"ש וה"ר יהודה מקורב"ל ז"ל היו אומרים דצריך שני תבשילין, דכשחל ארבעה עשר להיות בשבת מביאין החגיגה מערב שבת ואינה נפסלת בלינה במוצאי שבת, דאמרינן אוקי לילות בהדי ימים והוי להו שני לילות ויום אחד כנגד שני ימים ולילה אחד. ולקמן (דף קכ ב) אמרינן גבי פסחא ס"ד אמינא נוקי לילות לבהדי ימים אי לאו מייעוטא לגבי חגיגה דליכא מעוטא אמאי לא נימא הכי, והא דתניא בפרק אלו דברים (דף סט ב) אימתי בא עם הפסח בזמן שבא בחול, לא קשי' דבחול בא עם הפסח אבל בשבת אינו בא עם הפסח אבל בא בערב שבת, ולא נהירא דהא דס"ד אמינא דפסח נוקי לילות לבהדי ימים משום דאינו

ולבסוף אמר רפואה לזה ופרש"י לא חיי אם לא ברפואה בדוקה אבל התו' כ' ומאי אסותיה פר"ת שלא ישכנו אבל אין נראה לפרש לאחר שנשכו דהא אמר דלא חיי משמע דאמן רפואה מועלת לו, והנה דיה הוא עוף טמא ואין מותר ליתן לו לאכול עוף טמא והרי אסור מה"ת לספות לקטן מאכלות אסורות, ובשלמא לרש"י דאיירי אחר שנשכו הרי"ז פקוח נפש, אבל לתו' שהוא קודם שנשכו לכא' ל"ש בזה פקו"נ ומצאתי בפורת יוסף שעמד בזה וכ' שאולי אינו כדרך הנאה, ולכא' פשוט כן שהרי מרה טעמה מר ואין זה כדרך אכילה.

וע' בס' הערות מהגרי"ש אלישיב שדבר מאוס חייבים עליו אבל בתערובת הוי נטל"פ ע' בס' ק"ד וכאן הוי ע"י תערובת.

הפטרות שמיני

שמואל ב' פ"ו י"ז ויעל דוד עלות לפני ד' ושלמים, צ"ב למה חילק ואמר לפני ד' אחר עלות לפני שלמים.

גזל חמץ בפסח

בחולין פ"א ב' דנו בגמ' לענין חייבי מלקות שוגגין אם פוטרים מממון וע"ש ברש"י, ובפ"י רבינו גרשום כ' חייבי מלקות שוגגין ודבר אחר גזל חמץ ועבר עליו הפסח לענין לאו דלא יראה. והנה הל' משמע שגזל לפני הפסח, וזה ק' מאוד שא"כ עבר על גזל לפני הפסח ועל לאו דבל יראה עבר רק בפסח ומאי שייך קלב"מ, ועמד בזה בהגהות חשק שלמה.

וצריך לדחוק שהכוונה שגזל בפסח, ונמצא שבבת אחת נתחייב משום גזילה ומשום כל יראה, (ומש"כ ועבר עליו הפסח צ"ב), ולכא' ק' שהרי בפסח החמץ אסור בהנאה ואינו שוה פרוטה, וצ"ל דאיירי לר' יוסי הגלילי שחמץ מותר בהנאה בפסח, גם צ"ל דס"ל כד' הרמב"ם שיש מלקות על כל יראה, ועדיין יש להבין למה בגזילה מתחייב מלקות של כל יראה, ולזה צ"ל כיון שע"י הגזילה שמתחייב באחריות והרי קיבל עליו אחריות עובר בכל יראה כמבואר בפסחים ה' ב', וע"כ בגזל חמץ יש כל יראה, אלא שע"ז יש לדון שכיון שחיוב מלקות פוטר מתשלומין הרי אין חיוב אחריות ועמ"כ בזה בצה"ל פסחים.

נאכל ביום הקרבתו דכתיב בלילה הזה הלכך יום הקרבתו אינו מן המנין, אבל חגיגה שיכול לאוכלה ביום הקרבתה פשיטא דיום הקרבתה מן המנין. וע"ע כע"ז בלח"מ פ"ב מהל' חגיגה הי"ג.

ואולי אפ"ל ע"פ ד' ה"ר מאורליניש ה"ר"י מקורביל דה"נ ביום שהוקם המשכן כיון שלא היה ראוי לאכילה באותו יום ממילא זמן אכילת החטאות שקרבו אח"כ היה למחר, וצ"ע אם אפ"ל כן.

המבדיל בין קדש לחול

וְלִהְיֶה לְבֵין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר: [י י]

פסחים ק"ד א' אמר רבי יהושע בן לוי המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות האמורות בתורה. ופ"י רשב"ם וכולהו הנך כתיבי ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור כו' אבל הבדלה דשבת לא כתיבא דמעין חתימה חשיבא לקמן, והנה פסוק זה שהביא רשב"ם הוא בסו"פ שמיני וקאי על קדשים וחולין ונמצא דמה שאומרים בתחילת הבדלה המבדיל בין קדש לחול אין הכוונה בין שבת לחול אלא בין קדשים לחולין, אבל בחתימה כשאומרים בין קדש לחול אין הכוונה לקדשים אלא הכוונה לשבת שהרי במוצ"ש שחל ביו"ט אומרים בין קדש לקדש וכמו שהביא רשב"ם בעמ' ב', ונמצא שבין קדש לחול שתחילת ההבדלה היינו בין קדשים לחולין ובין קדש לחול שבחתימה היינו בין שבת ליום חול.

והנה בגמ' אי' ואמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימתו, ופומבדיתאי אמרי מעין פתיחתן סמוך לחתימתן, מאי בינייהו איכא בינייהו יום טוב שחל להיות אחר השבת, דחתימתן בין קודש לקודש, מאן דאמר מעין פתיחתן סמוך לחתימתן לא בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת. ומאן דאמר מעין חתימתן סמוך לחתימתן בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת.

ויל"ע למ"ד מעין פתיחה סמוך לחתימה דהואיל והפתיחה היא בין קדש לחול איך מתקיים ד"ז סמוך לחתימה, ובשלמא אם המבדיל בין קדש לחול שבפתיחה הוא בין שבת לחול א"כ מתקיים ד"ז במה שאומרים ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת, אבל אם בין קדש לחול היינו בין עבודה מחוללת לעבודה שאינה מחוללת היכן אומרים זאת סמוך לחתימה.

ואת הדיה

וְאֶת־הַדְּבָאָה וְאֶת־הַעֲצָה לְמִינָהּ: [יא יד]

ובפ' ראה דברים פרק יד (יג) וְהָרָאָה וְאֶת־הַעֲצָה וְהַדְּבָאָה לְמִינָהּ: ופרש"י והראה ואת האיה וגו' - היא ראה היא איה היא דיה. ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר. ולמה הזהיר בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה והבא להתיר אומר, זו דיה שמה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב.

בכתובות נ' ע"א אמר אב"י אמרה לי אם האי בר שית דטרקא ליה עקרבה ביומא דימשלם שית לא חיי מאי אסותיה מררתא דדיה חירותא בשיכרא נשפיייה ונשקיייה ופרש"י מררתא דדיה מרה של דיה כו' תמשחנו ממנו ותשקנו ממנו בשכר, והנה מעיקרא אמר דלא חיי

בְּכַל־רְחֻבוֹת מְסַפֵּד וּבְכַל־חֻצוֹת יֹאמְרוּ הוֹדָו
יחד עם כל בית ישראל, אבלים סחופים ודוויים, אל חילקח
ארון האלקים, עמוד התורה והחכמה, שהיה נתן לנו לדרוש
כל קוץ וקוץ של כל אות וכ"ש תיבות יתירות ואותיות יתירות
זהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה [רש"י סוטה מט]
מורינו ורבינו
הגאון הר"ר חיים קניבסקי זללה"ה
שהיה מו"ר יבלחט"א פורס לפנינו רוב ספקותיו
עשרות בשנים וגם דלו דלה מבארנו וישק העדרים
חרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצות